

UNIVERSITATEA NAȚIONALĂ DE ARTĂ TEATRALĂ ȘI
CINEMATOGRAFICĂ „I.L.CARAGIALE” BUCUREȘTI
DEPARTAMENTUL DE STUDII DOCTORALE

REZUMAT

TEZĂ DE DOCTORAT

Filmul european în era politicii comunitare post 1989

CONDUCĂTOR ȘTIINȚIFIC

Prof. Univ. Dr. Doru Nițescu

DOCTORAND:

Alex Trăilă

2023

Cuprins

Introducere

Cap. I Filmul, cultura și politica

I.1 Hollywood și Guvernul SUA, o fascinantă simbioză

1. The Motion Picture Association of America (MPA & MPAA)
2. Diplomația culturală și economică a SUA postbelică

I.2 Evoluția unei perspectivei europene unitare asupra industriei cinematografice

1. Tratatul bilateral de co-produție franco-italian
2. Abordarea postbelică a cooperării pan-europene în cinematografie
3. Industria audiovizuală europeană și tradiția franceză
4. Franța și dezbaterile transatlantice pe marginea GATT
5. Declarația războiului nedeclarat. J. Lang și F. Mitterrand

Cap. II Creația cinematografică pentru modelarea identității europene

II.1 1989, un nou început al europenismului

1. O trecere în revistă a contextului
2. Televiziunea fără frontiere
3. Eurimages și Convenția Europeană asupra coproduțiilor europene

II.2 Impactul noilor modele de finanțare asupra creației

1. Europuddingul, o rețetă nerecomandată
2. Dogma 95, răspuns la globalizare
3. Aspecte identitare ale filmului european, filme identitare

II.3 Concluziile unei politici în continuă dezvoltare

Cap. III Filmul în era algoritmului. Scenarii explorative

III.1 Un ecosistem în schimbare

1. Serviciile media audiovizuale non-lineare
2. Inteligența artificială
3. Algoritmii, o provocare pentru diversitatea culturală

4. Mașinile pot fi autori?
5. Internetul simțurilor
6. Aplicația Metaverse în industria cinematografică: O nouă eră de experiențe imersive
7. Tehnologia Blockchain și utilizarea ei în audiovizual
8. Dinamica producției de studio în era covid-19
9. Servicii audiovizuale la cerere premium (PVoD)
10. Efectele imediate ale pandemiei Covid-19 în Europa
11. Filmul românesc în anul pandemiei
12. Un deceniu de transformare a publicului european de film

III.2. Modelul co-producției transferat de la film la serial

IV.1 Un exercițiu explorativ

1. Starea de fapt
2. Abordare și metodologie
3. Identificarea deficiențelor sistemice
4. Etapa proiectării în viitor. Cele cinci inițiative orientate către soluții
5. Concluziile generale al exercițiului

IV.2 Politicile în audiovizual, noi formate și provocările viitoarelor intersecții

IV.3 Politica de gen, egalitate de gen

IV.4 Sustenabilitatea și impactul asupra mediului

CONCLUZIE: O OPINIE CRITICĂ

Figuri și tabele

Glosar termeni

Bibliografie

INTRODUCERE

Examinarea filmului contemporan și a politicilor moderne europene necesită abordarea separată și distinctă a funcției Hollywood-ului, atât ca forță motrice, în adaptarea și dezvoltarea acestora, cât și ca adversar. Cinematograful convențional la nivel internațional a anticipat frecvent globalizarea actuală și, în ciuda sfârșitului Războiului Rece și a *secolului american*, structura, expresia și interesele industriei cinematografice din Statele Unite continuă să fie cruciale pentru a înțelege prevalența și persistența reprezentării politice a acesteia. Legătura dintre cinematografia americană și politica națională este solidă și inseparabilă, rezultând un parteneriat care este dificil de contracarat la nivel mondial. Această influență americană omniprezentă, adesea considerată hegemonică, a incitat în mod invariabil la o abordare contraactivă continuă, evidentă inițial în politicile interne ale unor țări precum Franța, Italia sau Germania. Cu toate acestea, în urma prăbușirii Cortinei de Fier, această abordare s-a transformat într-o perspectivă europeană mai cuprinzătoare, în mare parte datorită leadershipului francez.

În numeroase aspecte, la fel ca într-un cadru narativ, protagonistul se află în opoziție directă cu răufăcătorul, motiv pentru care Hollywood-ul a servit drept adversar al Europei. Este evident că, fără formidabila influență americană și fără progresele tehnologice, probabil că nu ar fi apărut o abordare europeană coerentă a audiovizualului. Dacă nu ar fi existat intruziunea Hollywood-ului în cinematografe și, ulterior, pe ecranele televizoarelor, este posibil ca națiunile europene să nu fi perceput urgența de a colabora sau chiar să nu fi înțeles importanța interconexiunii culturale prin intermediul coproducțiilor cinematografice. Indiscutabil, o astfel de infrastructură europeană nu s-ar fi realizat fără forța motrice a cinematografilei de autor franceze și fără măsurile protecționiste ale Hexagonului. În absența acestei structuri, am fi discutat astăzi, fără îndoială, despre o formă complet diferită de cinema european, aceasta doar dacă ar mai fi existat conceptul de cinema european.

A doua parte a anilor 1980 a reprezentat un punct de cotitură crucial pentru Europa, pe măsură ce efectele schimbării dinamicii geopolitice deveneau din ce în ce mai evidente. Într-un fel, Statele Unite își exploatau poziția avantajoasă, în timp ce progresele tehnologice, cum ar fi televiziunea prin satelit, au contribuit la disoluția granițelor. Mergem rapid înainte cu peste trei decenii, iar Europa se află din nou într-un moment

critic. Deși regiunea nu a fost capabilă să depășească abordarea conservatoare a dezvoltării și întreținerii cinematografului în anii 1980, acum este dificil de identificat motive justificabile pentru actuala absență de previziune și leadership.

Începutul noului mileniu a marcat punctul culminant al "secolului american", însoțit de schimbări geopolitice semnificative care se vor manifesta pe deplin până în 2020. Cu toate acestea, cea mai notabilă schimbare s-a ivit ca urmare a apariției unei revoluții tehnologice noi: introducerea platformelor de servicii media la cerere. Aceste platforme au utilizat un model de afaceri unic, bazându-se pe algoritmi previzibili și pe inteligența artificială pentru a-și conduce operațiunile. Direcția dată de către aceste noi tehnologii a forțat întregul sector audiovizual internațional, iar cei care încă încearcă să se regăsească în această nouă lume sunt europenii.

În timp ce companiile globale, născute în Statele Unite ale Americii, își perfecționează modelul aplicat în afaceri avansând cu ajutorul acestor noi tehnologii, Europa are dificultăți în a se poziționa, oscilând între dorința de a deveni putere economică și cea de a promova valori fundamentale prin intermediul operelor audiovizuale și totul în limitele unei Europe încă definită prin granițe interne naționale.

În partea a doua a lucrării mă voi concentra pe o posibilă imagine a viitorului audiovizualului european. Pe de o parte plec de la un exercițiu efectuat împreună cu un grup de profesioniști europeni din domeniu, voi prezenta rezultatele și direcțiile indicate prin recomandările acestui grup, iar pe de altă parte introduc o serie de viziuni ce apar în spațiul public în baza unor rapoarte întreprinse independent unul de altul, dar toate abordând aceeași temă: viitorul cinematografului și al audiovizualului european.

În opinia mea, regăsită de altfel în concluziile acestei lucrări, prin analiza acestui periplu al unei Europe aflate în tangaj, nu întrevăd decât o singură opțiune pentru ca într-adevăr aceasta să devină cea forță atât de râvnită a sectorului audiovizual internațional. Europa nu poate recupera decalajul comercial, indiferent de sumele subvenționate pan-european și național, pentru că se confruntă cu două blocaje care nu pot fi depășite, fiind parte din modul fundamental în care este construită societatea pe acest continent.

Pe de o parte subvenționarea modului european unic și specific de expresie artistică în operele audiovizuale și stimularea investițiilor în conținutul cinematic și de tip high-end drama, împreună cu o politică unitară, sincronizată pe orizontală la nivelul Europei, iar pe de altă parte intensificarea unei politici pan-europene de implicare a

sectorului privat prin investiție atât în creație cât și în portofoliile companiilor. Astfel se poate împinge Europa să îmbine construcția economică comunitară cu principiile și valorile culturale ce se regăsesc în convențiile Consiliului Europei și, mai ales, să depășească limitele diversității culturale înțelese într-un mod național conservator și protecționist. Europa nu are de ales și trebuie să treacă de la conservarea unor valori culturale, la promovarea lor pro-activ și unitar. De la protecționism național, la extinderea către granițele naturale ale continentului, putând astfel defini de fapt diversitatea prin incluziunea etnică, geografică și culturală. O astfel de politică în audiovizual ar permite o mai bună conectare a creatorului cu resursele financiare, o diversitate a conținutului în funcție de mediul de exploatare, sau a publicului țintă și, mai ales, ar reduce semnificativ diferențele imense existente în abordările naționale asupra domeniului, care nu fac decât să conducă la o formă de discriminare la nivel european între posibilitățile de a avea acces la resurse și, deopotrivă, de a avea acces la conținut.

În ce privește metoda de cercetare, aceasta s-a bazat pe o combinație de analiză istorică, analiză de conținut și analiză comparativă. Este investigată evoluția industriei cinematografice și audiovizuale, luând în considerare elementele de globalizare, schimbările tehnologice și politicile naționale și europene. Accentul a fost pus pe competiția dintre Hollywood și cinematografia europeană, iar demersul a fost unul multidisciplinar, încorporând perspective geopolitice, economice, tehnologice și culturale.

Analiza istorică este o parte esențială a investigației, fiind examinate evenimente și tendințe istorice pentru a înțelege impactul lor asupra industriei cinematografice. Elemente precum perioada Războiului Rece, prăbușirea Cortinei de Fier, ascensiunea televiziunii prin satelit și apariția platformelor de servicii media la cerere au fost puncte cheie în acest studiu.

În plus, este introdusă și o analiză de conținut, discutându-se despre modul în care filmele reflectă și sunt influențate de politică, globalizare și tehnologie. Aceasta a presupus o examinare detaliată a mesajelor, simbolurilor și ideologiilor exprimate în filme și în politicile privind producția de filme.

Analiza comparativă a fost, de asemenea, o componentă vitală a cercetării, efectuându-se o comparație între abordările și rezultatele cinematografiei din Statele Unite și Europa. Factori precum politici culturale, investiții în producție și receptivitatea la schimbările tehnologice au fost subiectul unei atente analize.

Pentru a aduce toate aceste analize împreună, a fost utilizată o abordare multidisciplinară, prin analiza problematicilor cinematografilei și politicii din diferite unghiuri - istorice, geopolitice, economice, tehnologice și culturale - pentru a se obține o înțelegere completă și integrată.

Pentru elaborarea acestor analize, a fost utilizat o multitudine de surse, precum studii și rapoarte industriale, politici guvernamentale și europene sub formă de instrumente legislative, dar și experiență personală profesională și observații. În plus, a avut loc o colaborare cu profesioniști din domeniu pentru a dezvolta viziuni despre viitorul industriei audiovizuale europene.

În final, acest studiu oferă o viziune largă urmărind în permanență cauzalitatea asupra situației curente a industriei audiovizuale europene. De asemenea, aplicând principiul *mutatis mutandis*, se introduce ipoteza unei ciclicități inerente a factorilor care au provocat diverse schimbări în peisajul audiovizual european, inclusiv dinamica extraordinară generată de noile tehnologii și posibilitatea de a relansa acțiuni vizionare precum cele din anii 80-90 pentru o recalibrare a industriei la noile provocări în raport cu un sistem de valori.

Cuvinte cheie: audiovizual, cinematografie, europenism, identitate, autori, softpower, globalitate, diversitate culturală, inovare.

Cap. I Filmul, cultura și politica

I.1 Hollywood și Guvernul SUA, o fascinantă simbioză

Subcapitolul analizează relația complexă dintre industria cinematografică americană, reprezentată de Motion Picture Association of America (MPAA)¹, și guvernul Statelor Unite în perioada interbelică, în timpul celui de-al Doilea Război Mondial și în epoca postbelică. Sunt discutate mecanismele prin care politica externă americană a folosit filmul ca instrument de diplomatie culturală și economică. De asemenea, este examinat impactul investițiilor și controlului companiilor americane asupra autonomiei creative și culturale a cinematografiilor naționale europene.

Înființată în 1922 ca răspuns la presiunile publice, MPAA avea inițial scopuri de auto reglementare a conținutului filmului prin Codul Hays. Ulterior, prin brațul său internațional MPA, a căutat deschiderea piețelor străine pentru filmele americane. Pentru aceasta, MPA a colaborat activ cu Departamentul de Stat, devenind un fel de "mic departament de stat"² ce negocia independent de politica oficială. Liderii săi proveneau adesea din administrația federală, indicând legăturile strânse dintre Hollywood și Casa Albă.

În perioada interbelică, pe măsură ce țările europene impuneau bariere protecționiste filmului american, MPA a cerut sprijinul diplomatic al Statelor Unite. Filmul era văzut atât ca o problemă economică, dată fiind dependența de veniturile externe, cât și ca instrument de diplomatie culturală. Până în al Doilea Război Mondial, colaborarea se concentra pe depășirea cenzurii și accesul pe piețele internaționale.

Odată cu războiul, cooperarea s-a extins la producția de filme propagandistice prin Oficiul de Coordonare a Politicilor ce lucra sub acoperire. După război, scopul era promovarea imaginii SUA și combaterea influenței comuniste. Programul de export de filme, facilitat de guvern, permitea accesul în zone strategice în schimbul promovării valorilor americane. Filmul devenise instrument esențial de diplomatie în războiul rece.

Însă implicarea statului în deciziile industriei nu era lipsită de controversă. Se puneau problema cenzurii politice, a sincronizării agendelor celor două entități și a calității

---

¹ Motion Picture Association of America, <http://www.mpa.org/AboutJsMembers.asp> (accesată la data de 11 Mai 2020)

² Guback, T.H. (1969). The International Film Industry: Western Europe and America Since 1945. Bloomington: Indiana University Press. p. 463- 471

consultărilor oferite de Departamentul de Stat. Autorii analizează critic natura propagandistică a reprezentării SUA în filmele destinate exportului.

Odată cu extinderea companiilor americane în Europa, s-a exercitat un control economic indirect asupra producției autohtone prin finanțarea și distribuția filmelor. Monopolul distribuției globale al conglomeratelor americane a creat dependență și a subminat autonomia creativă. Practicile de afaceri ale filialelor europene erau dictate de interesele corporațiilor-mamă, fără a ține cont de specificul cultural local.

Astfel, susțin că leadership-ul american în cinematografia europeană a avut consecințe negative asupra diversității culturale. Standardizarea indusă de mecanismele comerciale și de marketing a dus la producții Generice, lipsite de specific național. Menținerea expresivității naționale necesită independența față de imperativul profitului companiilor globale.

Prin urmare, dezvoltarea sustenabilă a filmului european impune atât protejarea creativității locale, cât și păstrarea deschiderii către diversitatea internațională. Respingerea soluțiilor facile, precum dependența de finanțarea externă, este necesară pentru autonomia culturală. Dar colaborarea și schimbul de idei rămân esențiale, cu condiția respectării identității fiecărei cinematografii naționale.

Parteneriatul dintre Hollywood și Washington a modelat profund producția și circulația filmelor în era modernă. Dar extinderea economică americană în Europa a afectat grav diversitatea culturală în film. Menținerea pluralismului cinematografic necesită politici publice care să echilibreze deschiderea spre cooperare internațională cu protejarea expresivității naționale. Doar astfel poate fi asigurată dezvoltarea sustenabilă a unui cinematograf european puternic și totuși fidel propriilor rădăcini.

I.2. Evoluția unei perspectivei europene unitare asupra industriei cinematografice

În continuare este prezentată evoluția perspectivei europene unitare asupra industriei cinematografice, pornind de la cooperarea franco-italiană în materie de coproducție din perioada postbelică. Tratatul³ bilateral franco-italian din 1949 a revigorat cele mai mari două

---

³ Monaco, E., 1974. The Financing of Film Production in Europe. *Cinema Journal*, 14(1), pg.19

*Convenției Televiziune fără Frontiere*⁴ în 1989, devenită ulterior directivă, care a pus bazele pieței unice în audiovizual prin libertatea de circulație a serviciilor media și promovarea conținutului european. Tot atunci au fost lansate programele Eurimages⁵ și MEDIA⁶, dedicate susținerii producției de film european.

Eurimages, primul fond paneuropean pentru coproducții, organizat sub auspiciile Consiliului European a stimulat colaborarea dintre cineștii europeni. Convenția Europeană privind Coproducția Cinematografică din 1994 a democratizat accesul la coproducție. Numărul acestora a crescut semnificativ în anii '90, ca rezultat al noilor mecanisme europene și al deschiderii spre Est.

Textul evidențiază deci eforturile de consolidare a unei perspective europene în audiovizual în contextul schimbărilor politice majore de la sfârșitul anilor '80. S-au pus bazele unui cadru de reglementare la nivel european, prin directive și programe dedicate, care să stimuleze creația și coproducția, având ca obiectiv reflectarea identității și diversității culturale europene.

II. 2 Impactul noilor modele de finanțare asupra creației

Subcapitolul investighează evoluția complexă a perspectivei europene asupra industriei cinematografice, pornind de la înființarea primului tratat bilateral de coproducție franco-italian în 1949 și până la dezbaterile aprinse în jurul excepției culturale în timpul negocierilor GATT din anii '90. Sunt discutate politicile publice care au contribuit la constituirea unei viziuni unitare asupra sectorului audiovizual la nivel european, precum și impactul acestora asupra diversității și autonomiei creatoare. De asemenea, este analizat rolul Franței în promovarea intereselor cinematografiei europene pe plan internațional.

Tratatul bilateral de coproducție franco-italian din 1949 a inaugurat cooperarea transnațională în domeniul cinematografic și a stimulat revitalizarea celor două industrii naționale. Prin introducerea conceptelor de reciprocitate și echilibru în contribuțiile partenerilor, s-a urmărit evitarea dominației uneia dintre părți. Impactul pozitiv s-a resimțit nu doar la nivelul celor două țări, ci și în extinderea tratatelor de coproducție la nivel

---

⁴ European Convention on Transfrontier Television, (ECTT) ETT 132 disponibilă la <https://rm.coe.int/168007b0d8> accesată în decembrie 2019

⁵ Fondul cultural al Consiliului European dedicat susținerii co-producțiilor cinematografice

⁶ Programul Uniunii Europene de susținere a dezvoltării de proiecte cinematografice, formarea profesională și promovarea operelor audiovizuale europene

european. Cu toate acestea, deschiderea către companiile americane, în baza prevederilor europene privind piața unică, a limitat autonomia culturală. Mai mult, criteriile de eligibilitate au favorizat producțiile mainstream în detrimentul diversității.

Eforturile europene de cooperare în domeniul cinematografic au început încă din 1948 printr-un fond cultural comun care nu s-a materializat. Abia odată cu înființarea CEE prin Tratatul de la Roma din 1957 cadrul juridic a devenit propice unei abordări comune. Cu toate acestea, lipsa competențelor explicate în materie de cultură a îngreunat progresul. Doar efervescența anilor '80, sub impulsul Franței, a condus la summit-uri informale ale miniștrilor culturii și la integrarea treptată a problematicii audiovizuale pe agenda europeană.

Franța a avut un rol esențial în conturarea unei perspective europene asupra cinematografiei, prin tradiția sa îndelungată de protecție a sectorului, instituționalizată încă din perioada postbelică. Această viziune s-a ciocnit adesea de orientarea mai liberală a Comisiei Europene, generând dispute juridice privind compatibilitatea schemelor naționale de ajutor cu legislația comunitară. Ministrul Jack Lang a militat intens pentru recunoașterea specificității culturale și pentru exportarea modelului francez la nivel european, în colaborare cu organizațiile profesionale.

Dezbaterea în jurul acordului GATT⁷ din anii '90 a cristalizat poziția Franței cu privire la excepția culturală, văzută ca mijloc de apărare a diversității împotriva uniformizării americane. Discursurile președintelui Mitterrand au plasat această problemă în centrul agendei europene. Deși naționalistă în esență, retorica franceză a folosit ideea construcției europene pentru a-și promova interesele sectorului audiovizual.

În plan conceptual și estetic, politica Franței a favorizat indirect afirmarea cinemaului de autor ca formă de expresie a identităților naționale. Prin autonomie artistică și discurs intelectual, acesta s-a impus ca paradigma dominantă a filmului european în perioada postbelică. Ulterior însă, în încercarea de a atrage publicul larg, s-a renunțat treptat la această tradiție în favoarea unor producții mai accesibile din punct de vedere comercial.

Dinamica complexă dintre interesele naționale și cele europene a modelat viziunea asupra cinematografiei de pe continent. Cooperarea a alternat adesea cu tendințele protecționiste în încercarea de a construi un sector competitiv, dar păstrând diversitatea.

---

⁷ Acordul General privind Tarifele și Comerțul (GATT) este un acord legal între mai multe țări, având ca scop general promovarea comerțului internațional prin reducerea sau eliminarea obstacolelor comerciale precum tarifele sau cotele. Conform preambulului său, scopul său era "reducerea substanțială a tarifelor și a altor bariere comerciale și eliminarea preferințelor, în mod reciproc și avantajos pentru ambele părți."

Impunerea filmului de autor drept ambasador al identității culturale europene reflectă impactul acestui echilibru precar. Menținerea sa necesită însă politici care să stimuleze creativitatea, nu doar profitul.

II. 3 Concluziile unei politici în continuă dezvoltare

Uniunea Europeană se află în continuă dezvoltare, în cicluri direct afectate de marile evoluții globale, sau evenimentele istorice neprevăzute. De la efervescenta politică ce s-a manifestat transversal în jurul anului '89, evoluția geopolitică, apariția unor noi tehnologii precum emisia prin satelit, *războiul comercial* transatlantic pe frontul audiovizualului în timpul negocierilor GATT, revizuirea Europei, a viziunii identitare prin includerea culturii, programele de susținere dedicate industriei audiovizuale, în urma acestora și nu numai comunitatea cinematografică și audiovizuală, dar și publicul s-au schimbat radical în ultimii treizeci de ani. Foarte probabil senzația generală este că pe măsură ce ne apropiem de prezent atenția asupra sectorului a devenit din ce în ce mai apropiată de o perspectivă economică în detrimentul uneia culturale, iar imixtiunea politicului implicit a devenit mai pregnantă în unele țări pe măsură ce și politica din acea țară evolua sau involua.

O bună cunoaștere și aprofundare a evoluției industriei cinematografice din perspectiva relației sale istorice cu politicul, și din perspectiva antitetică transatlantică ne oferă în fapt posibilitatea de a avea o vedere de ansamblu în ceea ce privește principiile și valorile care au dus la această evoluție. Faptul că în prezent, industria filmului european se află în impas este, din anumite puncte de vedere, rezultatul direct al acestui istoric. Apariția jucătorilor globali a căror apartenență nu mai are un caracter național și care prea puțin depind de deciziile și ciclurile politice, fiind mai curând ei înșiși generatori de schimbări politice și în special de politici publice, duce la necesitatea de a evalua viitorul filmului european. Scenarii posibile și explorative pot să ofere oportunitatea unei recalibrări a raportului dintre valori, principii, identitate și creație și astfel să se intre într-un nou ciclu evolutiv.

Cap. III Filmul în era algoritmului. Scenarii explorative

III.1 Un ecosistem în schimbare

Industria cinematografică europeană a trecut printr-o transformare semnificativă în ultimele decenii, confruntându-se cu provocări majore precum globalizarea, progresele tehnologice și schimbările în preferințele publicului. Această evoluție complexă poate fi împărțită în mai multe etape cheie.

În anii 1980, odată cu apariția televiziunii prin satelit și cablu, s-a produs o primă ruptură majoră. Accesul sporit la canale străine a dus la o competiție acerbă pentru audiență și la fragilizarea modelelor tradiționale de finanțare a producțiilor autohtone. Ca răspuns, guvernele europene au consolidat sprijinul public pentru propriile industrii de film prin stimulente fiscale, fonduri și cote de difuzare. De asemenea, au fost create structuri interguvernamentale, precum Eurimages pentru a încuraja coproducțiile și a promova circulația operelor europene.

Anii 1990 au adus noi provocări odată cu ascensiunea conglomeratelor media americane și a blockbuster-urilor hollywoodiene. Dominația studiourilor americane a amenințat competitivitatea și diversitatea culturală a cinematografiilor naționale. Pentru a face față acestei concurențe neloiale, statele europene și-au consolidat politicile protecționiste, instituind cote de difuzare, scheme de sprijin automat și fonduri dedicate. Directiva Televiziune fără Frontiere din 1989 a jucat un rol esențial în coordonarea eforturilor naționale.

Următorul val de schimbare a venit odată cu popularizarea internetului și a pirateriei digitale în anii 2000. Scăderea dramatică a vânzărilor de DVD-uri a afectat grav modelele tradiționale de distribuție. Ca răspuns, au apărut inițiative europene de combatere a pirateriei, precum directiva IPRED. De asemenea, fragmentarea pieței unice digitale a accentuat nevoia de mai multă integrare.

Criza economică din 2008-2009 a agravat presiunile asupra industriei cinematografice europene, reducând atât finanțarea publică, cât și cea privată. Ca urmare, producția de film european a scăzut cu aproape 20% între 2007-2013. Au apărut voci ce susțineau necesitatea unei relaxări a regimului protecționist.

O nouă etapă a început odată cu emergența platformelor de streaming video precum Netflix și Amazon Prime în anii 2010. Acestea au perturbat ireversibil lanțul tradițional de

exploatare, punând presiune pe modelul de ferestre de difuzare și accentuând fragmentarea teritorială. Ca răspuns, Uniunea Europeană a adoptat reglementări menite să adapteze cadrul normativ la era digitală, precum directiva AVMS⁸.

Criza sanitară COVID-19 din 2020-2021 a reprezentat un alt moment de cotitură, afectând puternic rețelele de cinema și accelerând tranziția către serviciile de streaming. Închiderea sălilor de cinema din întreaga Europă a evidențiat dependența de blockbusterile americane și vulnerabilitatea producțiilor autohtone. Pentru a atenua impactul, guvernele au introdus scheme de sprijin de urgență.

Pe întreg parcursul acestei evoluții, cooperarea europeană a fost esențială pentru apărarea diversității culturale și a competitivității industriei de film. Instituții precum Consiliul Europei și Comisia Europeană au jucat un rol vital în armonizarea cadrelor de reglementare, promovarea coproducțiilor și finanțarea proiectelor transnaționale. Cu toate acestea, provocările persistă în era digitală, necesitând răspunsuri noi la fenomene precum verticalizarea pieței de către giganții tech și continuarea pirateriei.

Pentru a naviga cu succes printre perturbările viitoare, industria cinematografică europeană trebuie să rămână unită, să îmbrățișeze inovația responsabilă și să-și apere în continuare excepția culturală, promovând diversitatea creațiilor autohtone. Doar printr-un efort comun se poate asigura competitivitatea pe termen lung a cinematografiilor naționale și se poate oferi publicului european un conținut de calitate, care să reflecte bogăția culturală a continentului.

În concluzie, evoluția industriei cinematografice europene în ultimele decenii a fost marcată de succese, dar și de încercări grele. Cooperarea strânsă între statele membre va fi esențială pentru a depăși provocările ce vor apărea inevitabil în următorii ani, asigurând sustenabilitatea unui sector cultural vital pentru identitatea și valorile europene.

III.2. Modelul co-producției transferat de la film la serial

De această dată, având în vedere creșterea vertiginosă a interesului autorilor de film, dar mai ales a producătorilor, de a experimenta și diversifica printr-o tranziție către

---

⁸ Directiva Serviciilor de Media Audiovizuale (AVMS) este un act legislativ al Uniunii Europene care reglementează furnizarea de servicii media audiovizuale în spațiul comunitar, având în vedere aspecte precum protecția minorilor, combaterea discursului de incitare la ură și promovarea diversității culturale.

seriale deci acest capitolul supune atenției evoluția serialelor de televiziune europene în ultimii ani, în contextul schimbărilor tehnologice și culturale. Accentul cade pe impactul serviciilor de streaming, pe modelele de finanțare și pe provocările cu care se confruntă creatorii independenți.

Evidențiez ascensiunea platformelor SVOD precum Netflix, Amazon și HBO care a transformat radical sectorul serialelor TV. Acestea oferă un catalog vast de titluri, inclusiv producții locale, generând milioane de abonați. În paralel, televiziunile tradiționale se confruntă cu scăderea audienței și a veniturilor. Pandemia COVID-19 a amplificat această tendință.

De asemenea, subliniez inflația bugetelor pentru serialele high-end, care reprezintă o provocare pentru radiodifuzorii tradiționali. Co-producțiile internaționale sunt o soluție, dar există riscul de omogenizare culturală. Producătorii independenți tind să devină subcontractori ai marilor platforme în detrimentul menținerii unor drepturi de proprietate intelectuală generatoare de venit ulterior.

Sunt analizate o serie de producții recente precum *Ultimul artefact socialist*, *Bad Banks* sau *Sequía*. Demonstrez că deseori este transferat modelul de co-producție cinematografică înspre zona serialelor. Totuși, există discrepanțe privind definirea contribuției creative și a autorului principal. De asemenea, apar dificultăți cu accesarea fondurilor naționale.

La nivel european sunt necesare soluții pentru protejarea producătorilor independenți și a pluralismului cultural, în contextul dominației platformelor americane. Sprijinul public ar trebui îmbunătățit, în special pentru faza de dezvoltare a proiectelor. Reglementări specifice privind serialele TV ar putea clarifica aspecte precum contribuția creativă sau accesul la stimulente naționale.

În concluzie, peisajul serialelor europene a trecut printr-o transformare majoră, confruntându-se cu provocări, dar și cu oportunități semnificative. Adaptarea la noile modele economice și păstrarea diversității culturale sunt esențiale pentru evoluția sa viitoare.

IV.1 Un exercițiu explorativ

Capitolul prezintă un exercițiu explorativ privind viitorul finanțării filmului european, realizat în baza metodei *Design Thinking*. Au fost organizate 3 etape de lucru cu

grupuri de profesioniști din domeniu, în care au fost identificate probleme sistemice actuale și soluții posibile pentru viitor.

Inițial, în 2020, un grup de 20 de experți a analizat provocările cu care se va confrunta sectorul în 2045, precum dificultatea păstrării diversității culturale, fragmentarea domeniului, centralizarea autorității decizionale sau învechirea drepturilor de autor. Apoi, au imaginat 30 de soluții pentru aceste probleme viitoare.

Ulterior, în contextul pandemiei, un alt grup restrâns de 9 experți a adaptat soluțiile la realitatea crizei din 2020. S-a ajuns la 5 inițiative cu caracter transversal: 1) integrarea activității cinematografelor, 2) crearea unei agenții paneuropene pentru talente, 3) trecerea de la finanțarea pe proiecte la cea pe companii, 4) modernizarea abordării privind analiza datelor, 5) stabilirea unei agende de acțiuni pentru perioada 2020-2025.

Apoi, printr-un sondaj cu 150 de respondenți, s-a testat relevanța celor 5 inițiative. Primele 2 au obținut peste 75% apreciere pozitivă, iar celelalte peste 60%, ceea ce indică un potențial ridicat de implementare. Respondenții au recunoscut importanța soluțiilor, dar au semnalat și anumite riscuri, precum concentrarea puterii.

În concluzie, demersul evidențiază utilitatea abordării participative în identificarea de soluții pentru sectorul cultural, îndeosebi cel audiovizual. Complexitatea domeniului necesită însă o diversitate de politici, nu doar o singură soluție. Inițiativele pot stimula schimbarea în organizații și oferi un set de instrumente pentru dezvoltarea cadrului cognitiv și decizional în finanțarea creației.

IV.2 Politicile în audiovizual, noi formate și provocările viitoarelor intersecții

Capitolul analizează provocările cu care se confruntă politicile publice în domeniul audiovizualului european, în contextul schimbărilor tehnologice și economice din ultimii ani. Sunt discutate aspecte precum impactul platformelor de streaming, finanțarea publică, talente, drepturi de autor, diversitate culturală.

Se arată că ecosistemul s-a modificat radical, cu o trecere de la lumea *veche* a radiodifuzorilor și cinematografelor la *noua* lume a companiilor de streaming. Există temeri privind menținerea diversității culturale și a independenței creatorilor în contextul dominației unor giganți globali precum Netflix sau Disney.

Inflația bugetelor pentru seriilele high-end pune presiune pe radiodifuzorii tradiționali. Producătorii independenți tind să devină subcontractori ai platformelor, pierzând drepturi de proprietate intelectuală. La nivel european sunt necesare soluții pentru protejarea companiilor independente și a pluralismului cultural.

Sunt analizate 4 scenarii privind evoluția pieței SVOD: unul optimist, în care toate părțile beneficiază; unul pesimist, în care producția independentă este eliminată; unul în care cererea pentru streaming atinge un plafon; și unul în care scade interesul pentru filme în favoarea competițiilor sportive.

Provocări majore rămân regândirea finanțării publice, protejarea diversității de conținut, prezervarea talentelor creative, actualizarea legislației privind drepturile de autor. Este nevoie de soluții sistemice pentru ca audiovizualul european să prospere în era digitală, păstrându-și valorile culturale. Cooperarea între actorii publici și privați este esențială.

În concluzie, deși sectorul trece printr-o transformare majoră, există oportunități pentru inovare și pentru o dezvoltare sustenabilă. Dialogul între decidenți, creatori și companii media este vital pentru conturarea unui peisaj audiovizual competitiv, dar care să reflecte diversitatea europeană.

IV.3 Politica de gen, egalitate de gen

Subcapitolul este dedicat unei imagini a evoluției politicii de gen în cinematografia europeană din ultimii 10 ani. Sunt evidențiate creșterea numărului de regizoare, inițiativele instituțiilor de finanțare pentru promovarea egalității de gen, reprezentarea temelor LGBTQ+ în filme, precum și rolul festivalurilor de film.

Se arată că numărul de regizoare în Europa a crescut de la 16,3% în 2003 la 21,7% în 2013. S-au remarcat filme precum *Mustang*, regizat de Deniz Gamze Ergüven. Instituții ca Eurimages au implementat strategii pentru susținerea producțiilor regizate de femei tinzând spre procentul de 50%.

Inițiative cheie la nivel european includ Recomandarea Consiliului Europei privind egalitatea de gen în audiovizual din 2017 și programul Europa Creativă Media al Comisiei Europene. Obiectivele programului includ promovarea femeilor în poziții de decizie și încurajarea transformării în scenarii a unor povești diverse și incluzive.

Festivaluri precum Cannes sau Berlin au adoptat criteriile de selecție pentru diversitate de gen. De exemplu, în 2019, jumătate din juriul de la Berlin au fost femei. Tendința către

incluziune se reflectă și în temele LGBTQ+ din filme ca *La vie d'Adèle*⁹, *Call Me by Your Name*¹⁰ sau *Portrait de la jeune fille en feu*¹¹.

Provocări rămân subreprezentarea femeilor în majoritatea rolurilor din industrie, precum și necesitatea unor politici active pe termen lung pentru a produce schimbarea. Dialogul între factorii de decizie, creșterea finanțărilor și formarea profesională sunt esențiale.

În concluzie, în pofida progreselor, politica de gen în cinematografia europeană mai are de parcurs până la o egalitate de facto. Dar pașii făcuți în ultimul deceniu arată potențialul de transformare pe care îl au măsurile dedicate diversității și incluziunii.

IV. 4 Sustenabilitatea și impactul asupra mediului

Capitolul discută sustenabilitatea în contextul cinematografeiei europene din perspective multiple: de mediu, socială și economică. Sunt analizate impactul producțiilor asupra mediului, inițiative pentru reducerea amprentei ecologice, utilizarea practicilor sustenabile, promovarea mesajelor ecologice prin film și rolul festivalurilor în creșterea gradului de conștientizare.

Se arată că industria cinematografică europeană generează cantități semnificative de emisii de carbon și deșeuri. Pentru diminuarea impactului, au fost dezvoltate sisteme de certificare precum Ecoprod și proiecte ca Green Screen. Totodată, companiile adoptă tehnologii eco, precum iluminat LED și vehicule electrice.

La nivel european există strategii pentru promovarea economiei circulare în audiovizual, iar programele de finanțare includ criterii de sustenabilitate. La nivel național sunt implementate taxe, subvenții și campanii de informare. Filmele cu mesaje ecologice conștientizează publicul, precum documentarele *An Inconvenient Truth*¹² și *The 11th Hour*¹³.

---

⁹ *La vie d'Adèle* (2013), regizat de Abdellatif Kechiche

¹⁰ *Call Me by Your Name* (2017), regizat de Luca Guadagnino

¹¹ *Portrait de la jeune fille en feu* (2019), regizat de Céline Sciamma

¹² Documentarul "An Inconvenient Truth" a fost lansat în 2006 și a primit recunoaștere la nivel mondial pentru faptul că aduce în prim-plan problemele schimbărilor climatice și consecințele lor asupra mediului înconjurător. Regizat de Davis Guggenheim și prezentat de fostul vicepreședinte american Al Gore, filmul a atras atenția asupra urgenței acțiunii și necesității de a lua măsuri pentru a combate schimbările climatice și a proteja planeta noastră.

¹³ Documentarul "The 11th Hour" a fost lansat în 2007 și a obținut recunoaștere internațională pentru explorarea problemelor majore legate de schimbările climatice și impactul asupra planetei noastre. Realizat de regizorul Leila Conners și prezentat de actorul Leonardo DiCaprio, filmul aduce în prim-plan expertiza și perspectivele a numeroși oameni de știință, activiști și lideri mondiali în ceea ce privește provocările ecologice actuale și necesitatea unor acțiuni urgente pentru a proteja mediul și a asigura un viitor sustenabil.

Pentru reducerea amprentei, companiile de producție aleg locații și materiale sustenabile, iar designul de producție promovează elemente eco. Festivaluri ca Berlin sau Cannes organizează evenimente dedicate conștientizării problemelor de mediu.

Pentru viitor sunt recomandate: sprijinirea cercetării în domeniul tehnologiilor ecologice, introducerea educației privind sustenabilitatea, adoptarea unui sistem european de certificare, reglementarea tranziției către o economie circulară în audiovizual.

În concluzie, industria cinematografică europeană trebuie să își asume un rol activ în promovarea sustenabilității, prin eforturi conjugate ale tuturor factorilor implicați. Doar printr-o abordare cuprinzătoare se poate asigura un viitor mai ecologic pentru sector.

CONCLUZIE: O OPINIE CRITICĂ

În concluzie, se urmărește evoluția cinematografului și a industriei audiovizuale europene în contextul schimbărilor tehnologice, economice și culturale din ultimele decenii. Sunt discutate politicile publice care au contribuit la diversificarea producției de film în Europa, precum și provocările cu care se confruntă sectorul în prezent și perspectivele de dezvoltare în viitor. Sunt evidențiate modalitățile prin care audiovizualul poate promova valorile europene și democrația în contextul actual marcat de populism și dezinformare. De asemenea, este analizat impactul potențial al noilor tehnologii, în special al inteligenței artificiale, asupra creativității în domeniul cinematografic.

Evidențiez inițiativele și politicile publice instituite de-a lungul timpului cu scopul de a promova și susține producția de film la nivel european. Sunt menționate măsuri precum instituirea mecanismelor de finanțare și co-producție transnațională și introducerea conceptelor de dezvoltare și distribuție transnațională. Un rol important l-a avut Jack Lang, ministrul francez al culturii, prin inițierea unor politici ce indirect au dus la crearea sistemului de pre-vânzare, care a reinventat finanțarea producțiilor independente pe baza viabilității comerciale. Înființarea Eurimages în 1988 de către Consiliul Europei a fost un moment cheie, facilitând co-producții între țările estice și vestice și contribuind la construcția unui spațiu audiovizual comun european după căderea *Cortinei de fier*. Prin urmare, instituțiile europene și inițiativele de politică publică au avut un rol esențial în sprijinirea cinematografului european, în special a producțiilor independente, și în încurajarea distribuției transfrontaliere.

Politica publică europeană a contribuit semnificativ la diversificarea ofertei de film, ducând la o explozie a producției în anii '90-'00 și la diminuarea dominației filmelor americane pe piața europeană. Distribuția s-a decentralizat, iar strategiile de marketing s-au adaptat preferințelor locale ale publicului. Pe lângă creșterea cantitativă, s-a remarcat și o diversificare stilistică, tematică și națională a filmelor europene. Globalizarea a accentuat interesul pentru subiecte locale și identități naționale. Producția de televiziune s-a dezvoltat puternic, serialele europene concurează cu un rezonabil succes producțiile americane. Prin urmare, peisajul audiovizual european s-a diversificat enorm în ultimele decenii, devenind un actor global important și un vector de promovare a identității culturale europene.

În prezent, sectorul audiovizual european se confruntă cu provocări majore, de la dominața platformelor de streaming până la competiția acerbă pentru resurse limitate. Pandemia a accelerat tendințe precum digitalizarea și a evidențiat probleme structurale de sustenabilitate. Pentru un peisaj sustenabil este nevoie de modele diverse de finanțare, colaborare sporită, utilizarea inteligentă a datelor și orientarea către public. De asemenea, mediul de formare și educație trebuie adaptat calitativ noilor realități. Incertitudinea este la o cotă ridicată, iar *multiversul* de scenarii posibile necesită o viziune proactivă pentru construcția viitorului și nu doar o simplă adaptare. Proliferarea conținutului imersiv și interactiv va schimba fundamental experiența spectatorului. Prin urmare, provocările sunt mult mai complexe, iar industria audiovizuală are nevoie de soluții sistemice, cooperare și inovație pentru a prospera.

Audiovizualul joacă un rol esențial în reflectarea realității societății și promovarea valorilor democratice, în special într-o eră marcată de știri false, polarizare și populism. Filmul european trebuie să contrabalanseze mesajele diverse prin povești nuanțate care susțin dialogul intercultural și înțelegerea reciprocă. Cinematografia europeană are o tradiție în abordarea unor teme precum puterea individului, diversitatea culturală, libertatea de exprimare. Poate servi ca o "a doua opinie" care oferă perspective multiple asupra realității, esențiale pentru gândirea critică. Prin urmare, sprijinul public pentru cinematografia artistică rămâne extrem de important pentru a oferi un echilibru în relație cu comercialismul și a promova capacitatea de alegere. Investiția în imaginație este o investiție în viitor - aceasta este miza pentru instituțiile publice în contextul actual.

Dezvoltarea exponențială a noilor tehnologii, în special inteligența artificială, va transforma experiența cinematografică. Generația tânără este obișnuită cu un mediu imersiv

și interactiv. Viitorul va aduce o explozie a conținutului de tipul realității virtuale și cele augmentate. Platformele de streaming se vor consolida, dar consumul va fi afectat de instabilitate economică. Provocarea va fi păstrarea creativității și a diversității într-o lume hiper-tehnologizată, și cu o capacitate din ce în ce mai redusă de a-i capta atenția pe durată mai lungă.

Politica publică europeană a reușit să stimuleze semnificativ cinematografia continentală. Dar sectorul se confruntă acum cu dileme complexe, de la concurența globală la impactul IA. Cooperarea, inovația și viziunea strategică sunt esențiale pentru a modela un peisaj audiovizual sustenabil și relevant, iar filmul și creația artistică din spatele operelor audiovizuale precum serialele, prin poveștile universale, pot promova în continuare valorile europene într-o eră incertă. Dar are nevoie de sprijin pentru a-și îndeplini această misiune.